

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Hampus Fransson

Integrationsklausurer på svenska

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Uppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Jesper Blomberg

Termin: HT 15

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1. INLEDNING	5
1.1 Introduktion	5
1.2 Syfte och Frågeställning	6
1.3 Material och metod	7
1.4 Avgränsningar	8
1.5 Forskningsläget	9
1.6 Disposition	9
2. INTRODUKTION TILL INTEGRATIONSKLAUSULEN	10
2.1 Bakgrund	10
2.2 Boilerplate clauses	10
2.3 The Parol Evidence Rule	11
2.4 Integrationsklausulen	12
3. SVENSK PROCESSRÄTT	13
3.1 Avtalsfrihet	13
3.2 Principen om fri bevisprövning	14
3.3 Fri bevisföring	14
3.4 Domarens fria bevisvärdering	16
4. INTEGRATIONSKLAUSULER I PRAKTIKEN	17
4.1 AD 2007 nr 86	17
4.2 Den processuella ogiltighetsprincipen	19
4.3 Integrationsklausuler i praktiken	20
4.4 36 § AvtL	22
4.5 Standardavtalsrätten	23
4.6 Skiljemannarätten	23
4.7 Eu-rättsliga principalsamlingar	24

5. ANALYS OCH SLUTSATSER	27
6. KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	32
6.1 Källor	32

Summary

The merger clause or entire agreement clause as it is also called, has its origin in the anglo-american legal system. However, since the development of the Swedish market demanded a more internationally compatible commercial law system, the merger clause has made its way into the Swedish legal system. A merger clause states that the entire agreement between the parties is contained within the written contract and therefore supersedes earlier agreements, statements and so forth. The purpose of adding a merger clause to a contract is to control what evidence which will be allowed to be brought before the court.

The legitimacy of the merger clause has not yet been properly trialed by the Swedish judicial system and therefore the exact use the clause within the Swedish legal system is yet to be determined in legal precedent. The only legal precedent available is a case from Arbetsdomstolen which is covered in my thesis. The use of the clause has not been regulated in Swedish law so no guidance of how the clause will be recieved by the Swedish courts can be found that way.

The use of the merger clause possibly collides with some of the most basic principles of Swedish procedural law. Such as, the principle which grants the judge sole power to determine the value of each part of the supplied evidence. That fact raises the question to whether the clause will have any significance in contracts subjected to Swedish law whatsoever. Also, principles for the interpretation of contracts, states that the facts of which a contract is interpreted upon, shall not be limited to the written contract itself but to include parameters such as the parties previous statements. In my thesis I aim to determine with as much precision as possible, how the clause will be handled in Swedish law.

Sammanfattning

Integrationsklausulen, ”merger clause eller ”entire agreement clause” som den också kallas har sitt ursprung i det anglo-amerikanska rättssystemet. Sedan det har skett en internationalisering av den svenska affärsmarknaden så har det också ställts ökade krav på den affärsjuridiska världens anpassning därefter. Med internationaliseringen introducerades bl.a. integrationsklausulen till framförallt den svenska rättens kommersiella avtal. En integrationsklausul anger att parternas samtliga avtalsinnehåll stadgas inom det skrivna avtalet och avser således begränsa betydelsen av avtalspreliminärer. Parter inför integrationsklausuler med avsikten att de ska begränsa bevisningen vid en eventuell tvist till att endast omfatta det skrivna avtalet.

Användningen av integrationsklausuler har ännu inte prövats av våra högsta instanser så som Högsta domstolen. Den praxis som existerar som kan ge en ledning i hur domstolarna ser på klausulen kommer från Arbetsdomstolen, vilken jag behandlar i min uppsats. Inte heller har klausulens användning reglerats på något tydligt sätt i lag så inte heller där finns det någon ledning till om hur klausulen ska bedömas.

Användandet av en integrationsklausul kan strida mot grundläggande principer inom den svenska processrätten, så som principen om fri bevisprövning. Principer inom svensk avtalstolkning stadgar att fakta som avtalstolkningen ska baseras på inte ska begränsas till att endast omfatta det skrivna avtalet utan även omfatta parametrar så som parternas agerande efter avtalsslutet. Dessa faktum väcker frågan om integrationsklausulen överhuvudtaget ska tillskrivas något värde eller om dess enda syfte är att fylla ut plats i avtalet. I min uppsats avser jag att utröna, så exakt som utrymmet tillåter, hur integrationsklausulen kommer behandlas i det svenska rättssystemet.

Förord

Jag vill passa på att tacka min handledare universitetsadjunkt Jesper Blomberg för hans handledning och goda råd. Jag vill även rikta ett stort tack till min fästmö Anna vars närvaro och råd har underlättat processen avsevärt.

Lund, januari 2016

Hampus Fransson

Förkortningar

AB	Aktiebolag
AvtL	Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsträttens områden
CISG	United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods
DCFR	Draft Common Frame of Reference
EU	Europeiska Unionen
HD	Högsta Domstolen
HovR	Hovrätten
JT	Juridisk Tidsskrift
KKL	Konsumentköplag (1990:932)
KöpL	Köplag (1990:931)
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
PECL	Principles of European Contract Law
RB	Rättegångsbalken (1942:740)
SvJT	Svensk Juridisk Tidsskrift
UNIDROIT PRINCIPLES	Principles of International Commercial Contracts, published by Unidroit

1. Inledning

1.1 Introduktion

En ökad internationalisering för det svenska affärlivet har ställt krav på anpassning av den svenska affärsjuridiken. Det har såklart i sin tur format utvecklingen av avtalsskrivandet. Integrationsklausuler har varit en del av den här utvecklingen. Klausulerna som har sin bakgrund i avtalsskrivandet inom det anglo-amerikanska rättssystemets affärsjuridiska sfär, används där som en standardklausul i slutet av avtal. Klausulen benämns även bl.a. som en ”entire agreement clause”. Syftet med en integrationsklausul är att begränsa bevisningen vid en eventuell rättslig prövning till att endast omfatta det skrivna avtalet. Andra eventuella överenskommelser mellan parterna som föregått avtalsslutet eller på något sätt uppstått utanför det skriftliga avtalet blir således nullifierade.¹ Klausulen har sin härkomst i en regel som på engelska benämns ”The Parol Evidence Rule”. Regeln som ses som en materiell rättsregel innebär i korthet att bevisning som ligger utanför det skrivna avtalet användas för att ändra, utöka eller motsäga avtalsinnehållet.²

Hur har då deras användning tagit form i den svenska avtalsutformningen och hur behandlas de vid en prövning i svensk domstol? Då de är ett relativt nytt fenomen inom den svenska avtalsrätten så är deras rättsliga status i viss mening fortfarande oklar. Så som kommer att framgå av min uppsats har inte integrationsklausulernas prövats i varken Högsta domstolen eller Högsta förvaltningsdomstolen. Dock finns viss vägledning i en dom från Arbetsdomstolen³ där rätten tagit ställning till hur en integrationsklausul ska användas i vissa situationer.

¹ Edlung, 2001 s.172 ff.

² Rosengren, 2010 s. 6

³ AD 2007 nr 86

Principerna om den fria bevisföringen och den fria bevisvärderingen är två grundläggande principer inom den svenska bevisrätten.⁴ De båda principerna som anges i 35 kap 1 § Rättegångsbalken (RB) rymms i sin tur inom principen för den fria bevisprövningen som är en viktig del av det kontradiktoriska förfarandet.⁵ Förfarandet är grunden för det svenska rättssystemet och principen om den fria bevisprövningen är en del av den rättsliga principen om *jura novit curia*, som även den är en av de mest grundläggande beståndsdelarna i den svenska rätten. En intressant fråga som väcks i den här frågeställningen är hur stark ställning parternas avtalsfrihet har kontra principerna om den fria bevisprövningen och *jura novit curia*.⁶

1.2 Syfte och Frågeställning

Den här uppsatsen på kandidatnivå syftar till att utreda och klargöra det svenska rättsläget för den så kallade integrationsklausulen. Inom ramen för min uppsats avser jag att svara på hur integrationsklausuler förhåller sig till de grundläggande processrättsliga principerna om fri bevisföring och fri bevisvärdering samt utreda om klausulen överhuvudtaget kan tillämpas vid en prövning i svensk rätt och om den är det så vill jag utreda i vilken utsträckning den kan komma att tillämpas. För att klargöra detta så avser jag att t.ex. granska deras användningsområde inom standardavtalsrätten samt deras relation till jämningsregeln i 36 § Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (AvtL). Jag kommer även söka svar i en del av uppsatsen som kommer avsättas för ett komparativt moment där jag utreder hur EU-rättsliga principalsamlingar förhåller sig till integrationsklausulen.

⁴ Ahlstrand, 2002 s. 545.

⁵ Zeteos lagkommentar till 35:1 § RB.

⁶ Westberg, 2013 s. 322.

1.3 Material och metod

Vad det gäller rättspraxis är tillgången på denna högst begränsad, det finns tyvärr inga tillämpliga domar från varken Högsta Domstolen eller Högsta Förvaltningsdomstolen. Det har lett till att jag fått använda mig av domar från instanser med lägre prejudikatvärde så som Arbetsdomstolen och skiljedomar.

Jag har använt mig av ett antal skiljedomsreferat skrivna av Erik Sjöman. Då inte skiljedomar är offentliga handlingar har jag fått förlita mig på referaten för att kunna måla upp en bild av rättsläget av praxis inom skiljemannarätten.

Då området har ett begränsat antal kvalitativa källor som besvarar mina frågeställningar så har jag till stor del fått förlita mig på användningen av doktrin så som artiklar och litteratur. Jag har i huvudsak använt mig av svensk doktrin på området men i de rent deskriptiva delarna av arbetet har jag även fått nyttja engelsk doktrin för att kunna ge en rättvis bild av klausulens ursprung. Ett intressant mönster jag anser att jag kunnat urskönja inom den svenska doktrinen är att vissa författare är väldigt frekvent återkommande som källor och referenser. Namn som Axel Adlercreutz och Christina Ramberg är två exempel på två sådana namn. Huruvida det här påverkar doktrinens trovärdighet negativt har jag svårt att avgöra men jag har bedömt att den risken är försumbar.

Jag har använt mig av artiklar skrivna av framstående svenska jurister så som Lars Edlund och Erik Sjöman för att kunna påvisa hur uppfattningen av integrationsklausulens användningsområde ser ut bland vissa av de svenska rättstillämparna. Jag kan dock inte påstå att den bild jag förmedlar är talande för hela den svenska juristkåren då den delen av min uppsats inte är tillräckligt empiriskt utredd och är för begränsad för att kunna påstå något sådant.

För denna uppsats har jag valt att använda mig av rättsdogmatisk metod. Det jag avsett att göra med denna uppsats är att fastställa vad som är gällande rätt när det gäller integrationsklausulernas användning och hur de förhåller sig till den svenska processrätten. Det här ligger väl i linje med den rättsdogmatiska metoden där syftet är just att redovisa vad som är gällande rätt. För att åstadkomma detta har jag granskat lagar, förarbeten, prejudikat och doktrin. Då mitt valda ämne som nämnt ovan har en begränsad praxis i svensk rätt och inte direkt reglerats i lag och då inte heller i förarbeten har jag till stor del fått förlita mig på doktrin. Vid ett par tillfällen har jag fått exemplifiera med utländska lösningar för att komplettera den svenska rätten och på sått skapa en rättvis bild av integrationsklausulens möjliga kapacitet. Det här är i linje med den rättsdogmatiska metoden. Inom granskningen av relevanta lagrum ryms inte endast de svenska lagarna utan begreppet har i den rättsdogmatiska metoden en vidare innebörd. EU-rätten bedöms vara inbegripet inom den ramen, därav har jag även gjort en ytlig granskning av relevanta EU-rättsliga lagrum.⁷

När det gäller min utredning kring huruvida det är möjligt att finna ledning för integrationsklausulens ställning inom EU-rätten, har jag granskat UNIDROIT Principles, PECL, och DCFR då de på ett konkret sätt behandlat integrationsklausulen och således ger en bättre ledning än t.ex. CISG som inte specifikt omnämner klausulen.

1.4 Avgränsningar

I min uppsats så har jag försökt att så utvecklande som är möjligt inom ramen för en kandidatuppsats täcka in och kommentera de relevanta svenska områdena såsom civilrättsliga, processrättsliga och skiljerättsliga. Tyvärr så var möjligheten att utveckla vissa moment t.ex. skälighetsargumentationen i förhållande till 36 § AvtL begränsad p.g.a. platsbrist. Jag har även fått utelämna intressanta komparativa moment så som en vidare redogörelse av integrationsklausulernas roll i t.ex. det amerikanska eller engelska

⁷ Sandgren, 2015 s. 43ff.

rättssystemet. Eftersom det är där klausulerna har sin bakgrund skulle det så klart vara intressant att se närmre på hur de behandlas i praxis och doktrin inom de rättsystemen.

1.5 Forskningsläget

I dagsläget så är integrationsklausulernas rättsläge inom svensk rätt omnämnt i ett flertal böcker och artiklar. I den frågeställningen ryms det flera moment som man kan säga behandlas i olika utsträckning inom litteraturen. För att exemplifiera så finns det gott om källor som omnämner klausulens rent deskriptiva delar medan det är betydligt mer begränsat vad det gäller klausulens förhållande till skiljemannarättens dispositionsprincip.

1.6 Disposition

Min uppsats kommer först bestå av två rent deskriptiva delar där det ena skildrar integrationsklausulen och dess bakgrund och den andra förklarar relevanta svenska rättsområden. I den tredje delen av uppsatsen granskar jag hur integrationsklausulerna diskuteras i svensk doktrin och hur deras tillämplighet kan se ut i praxis. Därefter följer ett avsnitt som innehåller sammanfattning och analys där jag avser sammanfatta uppsatsen och besvara frågeställningar.

2. Introduktion till integrationsklausulen

2.1 Bakgrund

Integrationsklausulen har sitt ursprung i det amerikanska rättssystemet, den är dock nära besläktad med rättstraditionen inom det engelska "common law"-systemet där parterna strävar efter att reglera samtliga delar av avtalsförhållandet mellan dem i ett samlat skrivet avtal.⁸ Klausultypen har med tiden blivit allt vanligare då påverkan från "common law"-systemet och internationell handelspraxis har ökat.⁹

2.2 Boilerplate clauses

Integrationsklausulen brukar sorteras i den grupp klausuler som på engelska kallas "boilerplate-clauses" vilket kan översättas till "ångpanneplåt-klausuler"¹⁰ vilket kanske inte ger någon vidare förklaring över klausulernas natur.

Andra klausuler inom grupperingen är bl.a. klausuler om partiell ogiltighet och klausuler om ändringar av avtalet t.ex. så kallade sidolöpare. Vad klausulgruppen fått sitt något märkliga namn ifrån är i dagsläget oklart men det finns flera teorier om termens ursprung, en teori är att den plåt som var av typen "boilerplate" var hade många användningsområden och att den mångsidigheten skulle symbolisera klausulerna.

⁸ Adlercreutz, 1996, s. 23.

⁹ Bernitz, 2013 s. 76.

¹⁰ Maunsbach, 2015, s. 333.

Mer ingående kan man säga att ”boilerplate”-klausulerna är en grupp av standardklausuler som generellt sett placeras i slutet av avtal och används främst inom den affärsjuridiska avtalsskrivningen.¹¹ Förutom integrationsklausulen räknas även sekretessklausuler och klausuler om användning av skiljedomsförfarande in i gruppen av klausuler.¹²

I takt med en internationalisering av det svenska affärslivet har även affärsjuridiska världen internationaliserats, så även det medföljande avtalsskrivandet. De anglosaxiska rättssystemen och då i huvudsak det amerikanska rättssystemet har fått ett särskilt stort inflytande på den internationella marknaden på grund av sitt inflytande i finansvärlden.¹³

2.3 The Parol Evidence Rule

Det anglo-amerikanska rättssystemet tillämpar integrationsklausulen i ljuset av regeln ”The Parol Evidence Rule” vilket i sin tur har sin bakgrund i idén om ”The Law of Evidence” som innebär att endast en viss typ av bevisning ska vara giltig inför domstolen.¹⁴ ”The Parol Evidence Rule” är en materiell rättsregel som innebär att en part inte får åberopa bevisning vars syfte är att motsäga, ändra eller utöka avtalets innehåll. Regelns syfte var att ge parterna en förbättrad förutsägbarhet i en process samt att skapa en mer processekonomisk prövning. Det är endast det skriftliga avtalsinnehållet som utgör underlag för rättens bedömning om vad som är avtalat mellan parterna. Med tiden har det dock uppstått flera undantag och preciseringar till regeln vilket har lett till att vikten av ”The Parol Evidence Rule” har minskat. För att nämna ett exempel på undantag så ska bara regeln tillämpas om parterna har avtalat att avtalet utgör den fullständiga regleringen mellan parterna. Det finns även en möjlighet för rätten att kringgå regeln om resultatet av avtalstolkningen bedöms ge ett oskäligt resultat. Det uppstod ett tomrum när regelns användning i rättssystemet urvattnades och parter

¹¹ Edlund, 2001, s. 172f.

¹² Cristou, 2013, s.180.

¹³ Edlund, 2001, s. 172

¹⁴ Maunsbach, 2015, s. 335.

inte längre kunde förlita sig på den för att med säkerhet begränsa bevisningen i målet. Lösningen på problemet är således integrationsklausulerna.¹⁵

2.4 Integrationsklausulen

Integrationsklausulen benämns inom den engelska rätten även som ”merger clauses” eller en ”full integration clauses”.¹⁶ En integrationsklausuls syfte är att vid en tvist, förstärka det skrivna avtalets ställning genom att undanröja värdet av avtalspreliminärer. Det innebär att allt parterna har avtalat mellan sig ska bedömt finnas nedtecknat i avtalet.¹⁷ Den effekt integrationsklausulen har i de anglo-amerikanska rättsystemen kan exemplifieras på följande sätt: Integrationsklausulen tolkas som en civilrättsligt bindande överenskommelse. Det innebär att domstolen ska bedöma avtalsinnehållet enbart med hjälp av det skrivna avtalet. I processrättslig mening innebär det mer specifikt att om en omständighet inte omnämns i avtalet så ska inte heller någon part ha rätt att åberopa bevisning för att stödja den omtvistade omständigheten.¹⁸

¹⁵ Rosengren, 2010, s.8.

¹⁶ Maunsbach, 2015, s. 333.

¹⁷ Bernitz, 2013 s. 76.

¹⁸ Maunsbach, 2015, s. 333ff.

3. Svensk processrätt

3.1 Avtalsfrihet

Parternas avtalsfrihet är en grundläggande princip i den svenska civilrätten. Principens syfte är att ge en person rätten att ingå ett avtal med den person han önskar ingå avtalet med, samt att de sinsemellan ska kunna besluta om vad avtalet ska innehålla utan inblandning av tredje part, t.ex. statliga myndigheter. Avtalsfriheten har dock undantag som stadgas på olika håll i den svenska lagstiftningen.¹⁹ Ett undantag är t.ex. generalklausulen i 36 § AvtL.

Genom att placera indispositiva rättsregler i civillagstiftningen har man bl.a. inskränkt avtalsfriheten i distans och hemförsäljningslagen och i konsumentköplagen. Detta exemplifieras i 3 § Konsumentköplag (1990:932) (KKL) och 4 § i lag (2005:59) om distansavtal och avtal utanför affärslokaler, som båda anger att i de fall en avtalsbestämmelse bedöms vara till konsumentens nackdel i förhållande till lagens regleringar så är avtalsbestämmelserna verkningslösa om inte annat stadgas i lagen. Min uppfattning är, att ett genomgående tema för de undantag som råder till avtalsfriheten är att de åsyftar att skapa ett skydd i avtalssituationer mellan parter som inte bedöms vara jämnliska. Exempelvis konsument- och näringsidkar-situationer.

Processuella överenskommelser ingås då parter vill ha en större kontroll över framtida tvister som kan uppstå.²⁰ Inom civilprocessen så är huvudregeln för processuella överenskommelser att de är ogiltiga såtillvida de inte har ett undantag stiftat i lag. Det innebär att de inte är bindande för

¹⁹ Nordell, 1995, s.132.

²⁰ Maunsbach, 2015 s. 118.

rätten. Ett av de giltiga undantagen är avtal om användandet av ett skiljeförfarande framför användandet av allmän domstol.²¹

3.2 Principen om fri bevisprövning

Principen om fri bevisprövning återfinns i 35:1 RB, där den infördes i samband med genomförandet av den nya rättegångsbalken och där man valde att frånga den legala bevisteorin. Principen innebär att det inte ska finnas någon begränsning i vilken bevisning som får användas vid domstolens materiella bedömning. I den här principen ryms i sin tur två moment där det ena representerar principens funktion gentemot parterna och det andra förhåller sig till domstolens prövning. Syftet med principen är att den materiella bedömningen som genomförs i prövningen ska bli så korrekt den möjligen kan bli.²²

3.3 Fri bevisföring

Som diskuteras ovan är det i det kontradiktoriska tvistemålet så att det är parternas vilja som ska styra över hur de vill utforma sin talan och hur de sedan väljer att bevisa sina olika påståenden. Tanken är att parten själv ska ha rätt att bestämma över sin situation utan att en tredje part påverkar partens valda tillvägagångssätt. I centrum för det här tankesättet finner vi principen om den fria bevisföringen.

Inom ramen för den fria bevisföringens princip finner vi sedan flera aspekter. Parten ska ha rätt att välja i vilken form bevisningen ska presenteras t.ex. med ett dokument eller vittnesmål. Motsatsvis gäller så klart också att domstolen inte ska tvinga en part att använda sig av en viss bevisning. Domaren ska alltså inte på förhand avgöra vilken bevisning som

²¹ Westberg, 2013, s.284f.

²² Leidhammar, 1992.

ska tillåtas att användas vid huvudförhandlingen. Parten ska också välja hur den vill presentera sin valda bevisning.²³ Exempel på olika typer av bevisning visas i kap 36-40 Rättegångsbalken, där bl.a. vittnesutsagor är inkluderade.

Principen om den fria bevisföringen kommer dock inte utan undantag. För att säkerställa att processen drivs processekonomiskt och förhindra att domaren inte luras av ett vilseledande bevismaterial har domstolen fått möjligheten att förhandscensurera viss bevisning. Ett exempel på den typen av bevisning återfinns i 35:7§ RB och kan t.ex. vara bevisning som av domaren bedöms vara irrelevant för processen.²⁴ I praxis är det möjligt att på flera håll urskönja hur väl skyddad principen om fri bevisföring ändå är. I ett mål från Högsta Domstolen tilläts en man använda sig av resultatet från ett polygraftest han tagit tidigare. Han ansåg att det skulle bevisa att han var oskyldig till att ha sexuellt utnyttjad en minderårig. Dock kom inte själva bevisvärdet att prövas utav HD utan de valde att återförvisa målet till HovR.²⁵

Principen om fri bevisföring är inte universellt tillämpad, länder så som England och USA som har ett ”common law”-system finns det ofta regler om vad som utgör otillåten bevisning. Det kan bero på att bevistypen anses vara särskilt svårbedömd eller otillförlitlig. Tanken är att sådan bevisning kan vara svårbedömd för en jury som består av personer med begränsat juridiskt kunnande. I Sverige, där det är en domare med goda kunskaper inom juridik som avgör saken, så har man istället valt att lägga ansvaret för att bedöma bevisens tillförlitlighet på rätten.²⁶

²³ Westberg, 2013, s.356ff.

²⁴ Zeidner, 1992, s. 276ff.

²⁵ NJA 1996 C 74

²⁶ Heuman, 1999, s.439

3.4 Domarens fria bevisvärdering

Nära besläktad med principen om partens fria bevisföring är principen om domarens fria bevisvärdering. Efter att ha frångått användandet av legal bevisteori till förmån för fri bevisprövning gavs domaren en större flexibilitet i sin bevisvärdering.²⁷ Den fria bevisvärderingen används på så sätt att domaren bedömer existensen av partens olika presenterade bevisfakta för att bedöma om de bevisar det bevisstema som parten avser.²⁸ Som exemplifieras i praxis innebär det här t.ex. att i de fall en sakkunnig används för att bevisa ett påstående så kan inte domaren utan en bedömning acceptera den sakkunniges åsikt som sanning. Domaren ska istället göra en bedömning av trovärdigheten i den sakkunniges uttalande och väga in andra relevanta faktorer innan beslut fattas.²⁹ Det finns flera olika metoder för hur en domare ska gå tillväga vid bevisvärderingen, exempel på sådana metoder som omnämns är bl.a. temametoden och värdemetoden.³⁰

²⁷ Westberg, 2013, s. 362.

²⁸ Leidhammar, 1992.

²⁹ NJA 1993 s.446.

³⁰ Nordh, 2013.

4. Integrationsklausuler i praktiken

4.1 AD 2007 nr 86

Praxis är som tidigare angetts knapphändig när det gäller integrationsklausulernas funktion i det svenska rättssystemet. Ett relevant rättsfall kom dock att prövas av arbetsdomstolen år 2007. Målets bakgrund var enligt följande; en person (hädanefter kallad M.L) hade varit anställd som säljare i företaget Comtax AB (hädanefter Comtax) som tillhandahöll tjänster inom skatterådgivning. Fråga som arbetsdomstolen kom att ta ställning i var om det förelåg giltiga grunder för avskedande. Under år 2000 hade det skett ett ägarbyte av företaget och ett nytt anställningsavtal hade tecknats mellan de nya arbetsgivarna och arbetstagarna.

En av grunderna som Comtax hade angett för avskedandet av M.L var att han hade nyttjat ett av företagets betalkort för ett kontantuttag som var av privat natur. Det var mellan parterna ostridigt att kontantuttaget varit av privat natur. M.L vidhöll att han hade rätt att göra på det här viset då det tidigare hade varit ett accepterat tillvägagångssätt i företaget. Han angav att det dessutom var så att alla kostnader uppfördes på hans avräkningskonto och i den mån han inte kunde påvisa att kostnaden borde skrivas på företaget så fick han själv betala utgiften. Comtax bestred M.L:s påstående, deras inställning var att det visserligen tidigare varit ett accepterat tillvägagångssätt men sedan ett nytt anställningsavtal tecknats ska den möjligheten ha upphört. I anställningsavtalet hade Comtax infört en form av integrationsklausul. Klausulen angav att det nya avtalet ersätter villkor, policies och regler som tidigare varit giltiga i företaget. Den aktuella frågan som uppstod för rätten var att bedöma huruvida klausulen skulle tillämpas på det sätt som arbetsgivaren avsåg. Utöver denna klausul hade inte arbetsgivaren ytterligare uttryckt någon särskild ståndpunkt just vad det

gäller betalkortens användning så det var inte möjligt för domstolen att få någon ledning därifrån.

Arbetsdomstolen konstaterade att integrationsklausuler utgör ett risktagande för de parter som har ett bristande juridiskt kunnande. Domstolen konstaterade vidare att en integrationsklausul till sin natur bör klassificeras som en standardklausul vilket väcker problematiken kring huruvida parten har uppmärksammat klausulen överhuvudtaget. Arbetsdomstolen valde dock att inte vidare utveckla den problematiken då de anser att rätten inte har någon anledning att göra så i det aktuella fallet. De valde istället att tillämpa principer om avtalstolkning för att vidare granska vad parterna rimligen har avsett att klausulen ska ha för verkan. Domstolen genomförde en granskning av parternas agerande före och innan avtalsslutet för att se om det kan utgöra någon ledning i avtalstolkningen. Arbetsdomstolen konstaterade bl.a. att innan överlåtelsen av företaget så hade M.L ett flertal arbetsförmåner i form av t.ex. en mobiltelefon och en hemdator som finansierats av arbetsgivaren utöver förmånen att kunna använda företagets betalkort för privata ärenden. Dessa förmåner omfattades ej av det nya anställningsavtalet och trots det så hade M.L rätt att fortsätta nyttja de förmånerna. Rätten anser även att det framkommit att M.L har kunnat nyttja betalkorten för privata ändamål vid tidigare tillfällen och att företaget då har följt den tidigare rådande praxisen i företaget och kvittat kostnaderna mot M.L:s lön. Med bakgrund av detta ansåg domstolen att integrationsklausulen inte kunde ha den betydelse som Comtax ansåg den hade.³¹

En intressant ståndpunkt som presenterades av Erik Sjöman i hans artikel ”ett rättsfall om integrationsklausuler” är möjligheten för parterna och domstolen att hänvisa till de tillämpliga internationella principalsamlingar som finns tillgängliga, t.ex. Unidroit principles. Han anser att då den svenska rätten är bristfällig när det gäller vetskap i hur man ska behandla integrationsklausuler så bör man istället kunna söka ledning i de

³¹ AD 2007 nr 86.

internationella principalsamlingarna. De gäller visserligen inte som lag i landet men innehar likväl ett värde.³²

4.2 Den processuella ogiltighetsprincipen

Enligt den processuella ogiltighetsprincipen ska processuella avtal anses per se vara ogiltiga. De få undantag som finns till principen är stadgade i lag.³³

Få rättsfall som har tagits till högsta instans har uttryckligen diskuterat principen, ett utav de fallen är NJA 1949 s.724, där giltigheten av ett prorogationsavtal prövades. Justitierådet Karlgren diskuterade principen och anger att man i Sverige i stort sett aldrig accepterar avtal där parterna avsäger sig processuellt rättsskydd.³⁴ Det går dock att urskönja ett mönster av en mer liberal användning av principen, där parterna ges ett större inflytande över de handläggningsfrågor som är aktuella i domstolsprövningen. Det här åstadkommer dock inte parterna genom avtal som skrivs innan tvisten uppstår, utan sker istället genom att parterna uttrycker processuella önskemål genom ensidiga processhandlingar inför domstolen.

Det råder en viss oenighet inom doktrinen inom processrätten när det gäller avtal där parterna på förhand avser kontrollera handläggningen av eventuella framtida tvistemål mellan parterna. Det är ganska givet att avtalsparter vill ha en kontroll över framtida processer då dessa kan bli långdragna och kostsamma. Som konstaterats ovan är det långt ifrån säkert att klausulen får den betydelse som parterna avser, om parterna väljer att pröva sin sak i rättegång. Däremot så är det givetvis inget som hindrar parterna från att ingå ett så kallat ”gentlemens agreement”, som förvisso inte är rättsligt bindande men som likväl parterna förhåller sig till.³⁵

Konsekvensen av att samtliga processuella avtal skulle ha förmågan att styra

³² Sjöman, 2008, s. 573f.

³³ Maunsbach, 2015, s. 100.

³⁴ NJA 1949 s.724

³⁵ Maunsbach, 2015, s. 118f.

rättens agerande skulle innebära att värdet av praxis som rättskälla skulle gå om intet och det ledande värdet i andra rättskällor skulle även det väsentligen förminska.³⁶

4.3 Integrationsklausuler i praktiken

Integrationsklausulerna används främst inom affärlivet och enligt Adlercreutz bör de inte heller få någon större betydelse utanför det området. Adlercreutz ifrågasätter dock huruvida integrationsklausuler överhuvudtaget har någon rättsverkan i det svenska rättssystemet. Han framhåller dock att en allmän förutsättning för rättsverkan är att integrationsklausulen inte ska ha införts i avtalet rent vanemässigt och godtyckligt. Motparten skall också kunna förutsättas ha kompetens att förstå klausulens innebörd och det bör främst röra sig om affärsmässiga avtal.³⁷

Följande är ett exempel på hur en integrationsklausul kan utformas:

*”Detta avtal utgör parternas fullständiga reglering av de frågor som avtalet berör. Alla muntliga och skriftliga åtaganden och utfästelser som föregått avtalet ersätts med detta avtal med bilagor.”*³⁸

En integrationsklausul kan man säga ha två sidor, en processuell och en civilrättslig. Då den svenska civilprocessen baseras på principen om fri bevisföring så väcks frågan om huruvida integrationsklausulen är förenlig med denna, eller kommer det att innebära att klausulen saknar rättsverkan? Klausulen kan ses som ett avtalsvillkor och kan tolkas på tre olika sätt. Den kan dels ses som ett förbud för en part att åberopa annan bevisning men den kan också ses som bestämmelse om vad som utgör tillåten bevisning. Ett tredje alternativ är att den tolkas som en bestämmelse gällande avtalstolkning. För rätten innebär detta att de måste göra vissa

³⁶ Heuman, 2012, s.336.

³⁷ Adlercreutz, 1996, s. 28.

³⁸ Maunsbach. 2015, s. 333.

ställningstaganden. Bland annat om det är möjligt att inte tillåta en part att använda sig av visst processmaterial. Om en part åberopar rättsfakta som regleras i huvudavtalet så utgör detta inte ett problem. Problem uppstår när en part avser att åberopa rättsfakta och medföljande bevismedel som inte framkommer i avtalet. Den fria processföringens princip innebär att parterna kontrollerar över vad som kommer utgöra domstolens faktaunderlag. En integrationsklausul kan inte hindra detta. Domstolen får alltså inte förbjuda en part att åberopa ett rättsfaktum som inte anges i huvudavtalet. Domaren har inte heller en större utbredd möjlighet att förvägra en part en viss bevisning då det strider mot den fria bevisföringens princip. I enlighet med den processuella ogiltighetsprincipen fodras det lagstöd för att en domare skall ha rätt att avvisa åberopad bevisning, och någon reglering som är tillämplig på integrationsklausulernas användning finns inte. Alltså innebär detta att en part har rätt att åberopa rättsfaktum som inte regleras av avtalet och bevisning för att stödja det valda bevisemat.

De två momenten ovan berör klausulernas processrättsliga del men som nämnt ovan så finns det ett tredje tolkningsalternativ med en civilrättslig innebörd. Klausulerna kan tolkas som ett civilrättsligt avtal där parterna har avtalat om vilken avtalstolkningsmetod de vill att domstolen ska tillämpa. Integrationsklausulen anger att det är en bokstavstolkning ska tillämpas av domstolen när de ska avgöra vad som utgör avtalsinnehållet. Huruvida parterna har rätten att binda domstolen till en viss tolkningsmetod är omtvistat.³⁹ Bokstavstolkningen, som är en objektiv tolkningsmetod som fokuserar på avtalets lydelse, är en välanvänd metod i större internationella avtal av kommersiell natur.⁴⁰

³⁹ Maunsbach, 2015 s. 338ff.

⁴⁰ Adlercreutz, Gorton, 2010, s. 40.

4.4 36 § AvtL

36 § AvtL är en fundamental regel i svensk avtalsrätt. Se rättsfall NJA 2002 s.358 eller NJA 2004 s.499. Parten ges genom paragrafen möjligheten att få avtalsvillkor som anses vara oskäligt jämkade. Ur paragrafen kan det utläsas att domstolen ska utföra en skälighetsbedömning där en klausul bedöms med övriga faktorer kring avtalet så som tillvägagångssätt vid avtalslutet och övrigt avtalsinnehåll som utgångspunkt. Följden av att ett avtalsvillkor bedöms vara oskäligt kan innebära en jämkning av klausulen, men om inte klausulen går att separera från resten av avtalet så kan hela avtalet bli ogiltigförklarat. Paragrafens andra stycke stadgar att rätten särskilt ska beakta om det föreligger ett skyddsbehov för en svagare avtalspart så som vid en konsument - näringsidkare relation.⁴¹

I NJA 2011 s. 67 handlade målet om huruvida en klausul i ett kollektivavtal, som stadgade att de som anslöt sig till kollektivavtalet var tvungna att teckna en viss försäkring, skulle vara att anse som oskälig. I högsta domstolens domskäl fördes en argumentation där det stadgades att 36 § AvtL i fråga om avtalsinnehåll är ett yttersta och tvingande rättsskydd för den enskilde avtalsparten.⁴²

Att använda sig av 36 § AvtL är en reaktiv åtgärd som först är möjlig när tvisten redan har uppstått och tagits upp för prövning i domstolen.⁴³ Det finns även proaktiva metoder för hur särskilda klausuler behandlas vid avtalslutet. En integrationsklausul är en sådan klausul där det ställs särskilda tydlighetskrav för att klausulen ska anses vara korrekt införlivad i avtalet. Om en klausul anses vara tyngande eller överraskande, så som en integrationsklausul anses vara, så ska parten som införlivar klausulen tydligt tillkännage den.⁴⁴

⁴¹ Zeteos lagkommentar till 36 § Avtalslagen.

⁴² NJA 2011 s. 67.

⁴³ Bernitz, 2013, s.77.

⁴⁴ Lehrberg, 2014, s. 190.

4.5 Standardavtalsrätten

Inom standardavtalsrätten anses integrationsklausulen vara giltig om den skildrar vad som har varit parternas avsikt. Dock anses inte klausulen ha förmåga att utesluta att rätten bedömer, hur avtalet har kommit till stånd och hur det tillämpas, inte heller utesluter klausulen en granskning av avtalet som en helhet. Klausulen anses dock kunna utesluta användning av t.ex. marknadsföringsuppgifter eller sidolöpare. Däremot får inte en integrationsklausul i en starkare parts standardavtal bli ett sätt att kringgå överenskommelser som gjorts under avtalets förhandlingsstadium som är gynnade för den svagare parten. Om så skulle vara fallet så kan det här komma att påverka avtalstolkningen och även aktualisera jämningsförfarande i 36 § AvtL.⁴⁵

4.6 Skiljemannarätten

I skiljetvister har principen om partsautonomi en starkare roll än i en vanlig process. Alltså har parterna en mer omfattande rätt att påverka processens utformning än vad de skulle ha haft i en traditionell domstol. Om parterna så önskar har de rätt att besluta om processens utformning redan innan tvistens uppkomst.⁴⁶ Även i skiljeförfarandet är principen om fri bevisföring fundamental och det finns inga regler som stadgar att en viss bevisning är förbjuden.⁴⁷

Bland parter och deras ombud har det funnits en uppfattning om att en integrationsklausul innebär att parterna har avtalat bort användandet av dispositiv rätt och då främst köprättsliga regler. Den här uppfattningen fick stöd i en formulering i domskälen från en skiljedom från 1986. Den har

⁴⁵ Bernitz, 2013, s. 76f.

⁴⁶ Heumann, 1999, s. 266.

⁴⁷ Heuman, 1999, s. 439.

dock i efterhand motsagts i skiljedomar där domarna har signalerat att en integrationsklausul inte skulle vara en tillräcklig indikation på att parterna har avsett att avtala bort dispositiv rätt. Vid tolkningen av avsikten med en integrationsklausul ska domare tillämpa allmänt utbredda avtalstolkningsprinciper som t.ex. en granskning av det övriga avtalsinnehållet. Doktrinen uttalar vikten av att vidhålla en strikt tolkning av klausuler i kommersiella avtal och att man inte lättvindigt ska frångå ordalydelsen i klausulen. Detta gäller särskilt för standardmässiga ”boilerplate”-klausuler som läggs in i avtalet som standard vid avtalsslut. En annan skiljedom från 2002 rörde ett fall om en företagstransaktion där det förvärvande företaget i efterhand ville få köpet att återgå alternativt få ett prisavdrag p.g.a. att de ansåg att företaget var behäftat med fel. Avtalet som reglerade köpet mellan parterna innehöll inte bestämmelser om hävning av köpet p.g.a. fel och hade inte heller någon annan tillämplig bestämmelse i avtalet. Det förvärvande företaget baserade istället sin talan på dispositiva regleringar i KöpL. Motparten ansåg att Integrationsklausulen skulle utesluta användning av dispositiv rätt. Skiljenämnden accepterade dock inte säljarbolagets argument kring innebörden av integrationsklausulen i det avseendet. Domen visar på att uppfattningen om att en integrationsklausul inte kan utesluta användning av dispositiv rätt.⁴⁸

4.7 Eu-rättsliga principalsamlingar

Unidroit Principles

Unidroit Principles har rollen som inspirationskälla till nationella lagstiftare, samt utgör ett alternativ som tillämplig lag i skiljeförfaranden men också som en möjlighet att fylla ut luckor i nationell avtalsrätt.⁴⁹

Art 2.1.17 i Unidroit Principles reglerar integrationsklausuler under rubriken ”merger clauses”. Artikeln stadgar att avtal som innehåller klausuler som

⁴⁸ Sjöman, 2003, s. 935ff.

⁴⁹ Ramberg, 2014, s. 578.

anger att det skriftliga avtalet fullständigt reglerar parternas överenskommelser i den aktuella saken, inte kan bli motsagt eller kompletterat med avtalspreliminärer eller föregående avtal. Dock kan de användas vid tolkning av avtalet om behov finns.⁵⁰

Det konstateras vidare att en integrationsklausul inte anses omfatta eventuella efterföljande överenskommelser men att de istället kan regleras bort med en så kallad ”no oral-modification clause” eller grovt översatt till en ” klausul gällande förbud mot muntliga ändringar”⁵¹. Artikeln bekräftar indirekt den princip som stadgas i art 1.2 som anger att i de fall en integrationsklausul inte bifogats i avtalet så kan övrig tillämplig bevisning användas i rätten.⁵²

Principles of European Contract Law och Draft Common Frame of Reference

I Principles of European Contract Law stadgas integrationsklausulen i art. 2.105, även här under rubriken ”Merger Clauses”. Artikeln gör en åtskillnad på integrationsklausuler som förhandlats fram mellan parterna och integrationsklausuler som införts som standardklausuler. I första stycket anges att om parterna särskilt har avtalat om användandet av integrationsklausul så kommer inte tidigare uttalanden, åtaganden eller överenskommelser utgöra avtalsinnehåll. Andra stycket stadgar att om klausulen istället inte förhandlats fram särskilt fram för det aktuella avtalet så skapas istället en presumtion av att parterna ska anses ha avsett att tidigare åtaganden, uttalanden eller överenskommelser inte skulle omfattas av avtalet.

Vidare stadgar artikelns tredje stycke att tidigare uttalande från parterna får användas som tolkningsunderlag till avtalet. Den här regeln kan endast avtalas bort med en individuellt avtalad integrationsklausul.

⁵⁰ Unidroit principles art. 2.1.17.

⁵¹ Min översättning.

⁵² Medföljande kommentar till Unidroit principles art. 2.1.17.

Fjärde stycket anger att en part kan genom uttalande eller konkludent handlande uteslutas från rätten att åberopa klausulen i den mån motparten har haft skälig anledning till att förlita sig på agerandet.⁵³

Art. 4:104 i Draft Common Frame of Reference reglerar integrationsklausulen. Artikeln är i all väsentlighet utformad som art 2:105 i PECL och behöver därför inte vidare utvecklas.⁵⁴

Värt att nämna är att de här nämnda principerna inte gäller som lag här i landet utan de har endast ett ledande värde för svenska domstolar. Parter kan också välja att använda principerna som tillämplig lag.⁵⁵

⁵³ PECL art 2.105

⁵⁴ DCFR art 4:104

⁵⁵ Sjöman, 2008, s.574.

5. Analys och slutsatser

Inledning

Den frågeställning jag har ämnat besvara har varit att klargöra hur integrationsklausulen bedöms fungera inom det svenska rättssystemet. I frågeställningen har jag framförallt fokuserat på momenten med hur klausultypen förhåller sig till principen om fri bevisprövning och de tillhörande två principerna, men har även berört områden som praxis från skiljedomstolar och en granskning av vissa EU-rättsliga lagrum. Min avsikt har varit att försöka göra en bred granskning för att kunna urskönja eventuella mönster i hur rättstillämpare ser på integrationsklausulen.

Då det inte finns någon avgörande praxis förutom det fall från arbetsdomstolen som jag nämnt ovan⁵⁶ som avgör hur de svenska rättstillämparna ska se på integrationsklausulen och inte heller någon reglering i nationell lag som ger ett tydligt direktiv så är min uppsats i viss mån spekulativ. Till dess frågan slutligt avgjorts i Högsta domstolen eller tydligt reglerats i lag så får man i viss mån anse doktrin vara mer av en prognos än definitiv fakta. De källor jag har granskat verkar dock peka ungefär i samma riktning vad det gäller klausulens tillämpningsområde. Enligt min mening indikerar det att det råder en viss säkerhet kring hur klausulerna kommer behandlas i en svensk rättegång.

Sammanfattning

En integrationsklausul införs i ett avtal när parter vill öka förutsägbarheten kring vilken bevisning de kan förväntas möta vid en eventuell rättegång. Den svenska synen på tillämpningen av klausulen verkar skilja sig avsevärt från den bokstavliga användningen som integrationsklausulen har i de rättssystem som tillämpar ”common law”-systemet, t.ex. det anglo-

⁵⁶ AD 2007 Nr 86

amerikanska. Integrationsklausulen har med tiden blivit mer frekvent använd även i svenska affärsjuridiska avtal. Då detta har skett med ledning i den amerikanska rättstillämpningen så kan man ifrågasätta hur väl vissa svenska jurister är insatta i hur stora skillnader det kan råda mellan tillämpningen i svenska domstolar där inte ”The Parol Evidence Rule har något inflytande kontra de amerikanska domstolarna.

En integrationsklausul är en klausul vars syfte är att begränsa betydelsen av överenskommelser och utfästelser som ingåtts utanför avtalet. Den generella åsikten verkar vara att termen integrationsklausul inte omfattar ett förbud av tillkomst av eventuella sidolöpare utan har endast en effekt som sträcker sig bakåt i tiden. Det verkar emellertid råda en viss osäkerhet bland de källor jag granskat kring detta. Jag har antagit att den definitionen kan variera beroende på hur klausulen utformas. I det amerikanska rättsystemet verkar det dock som om att integrationsklausuler inte omfattar sidolöpare utan det istället regleras under en så kallad ”no oral amendments-clause”.

Frågeställningar

Som jag konstaterat ovan⁵⁷ så är processuella avtal ogiltiga i sig. Lotta Maunsbauch uttrycker i sin avhandling att en integrationsklausul kan ses som en både en processuell överenskommelse och en civilrättslig överenskommelse. Om utgångspunkten är att klausulen utgör en procesuell överenskommelse som ska begränsa vilken bevisning som får användas i rättegången så väcker det frågan hur den då kan förhålla sig till den processuella ogiltighetsprincipen. I korthet verkar uppfattningen vara att då det inte finns några lagregler som möjliggör att parterna kringgår principen om den fria bevisprövningen, så är de i så fall ogiltiga om prövningen skulle gå till vanlig domstol. Klausulen kan också ses som en civilrättslig överenskommelse där parterna har avsett att utse en bokstavstolkning som den valda metoden för avtalstolkning. Som konstaterat så finns det inget klart svar att ge på frågan om parterna ska ha rätt att binda rätten vid en viss

⁵⁷ Avsnit 4.2

metod för avtalstolkning. Således, om inte klausulen kan begränsa bevisningen i målet och det är oklart om den kan binda rätten vid en viss tolkningsmetod kan man undra vad klausulen har för syfte?

I det refererade målet från Arbetsdomstolen så kan man utläsa att klausulens betydelse ska bestämmas enligt sedvanliga metoder för avtalstolkning däri bland annat en granskning av parternas agerande efter avtalsslutet. I rättsfallet så hade parterna frångått klausulens innebörd på flera sätt utan att någon av parterna gjort gällande att de ansåg att det hade skett ett avtalsbrott. Detta ledde till att domstolen ansåg att parterna inte avsett att klausulen skulle ha den innebörden som angavs i klausulens lydelse. Med bakgrund av detta och genom en granskning av de tillämpliga artiklarna ur de principalsamlingarna ovan kan man konstatera att det faktum att parterna har fört in en integrationsklausul inte innebär att rätten är förhindrad från att använda uttalande eller tidigare överenskommelser för att tolka avtalsinnehållet. Dock så anger de artiklarna att en integrationsklausul innebär att avtalspreliminärer inte får användas till att ändra eller motsäga det skrivna avtalet som innehåller integrationsklausulen. Erik Sjöman framhåller dock i sin artikel (ett rättsfall om integrationsklausuler) att det kan konstateras att domstolen särskilt berört integrationsklausulens problematik vilket rimligen innebär att de anser att integrationsklausulen inte är effektlös. Han följer upp med argumentet att om en part vill göra gällande en rättighet som inte anges i avtalet och inte heller an utläsas genom avtalstolkning måste dels bevisa att överenskommelsen existerar mellan parterna samt att parterna avsett att den ska fortsätta gälla trots integrationsklausulen.

Gällande hur man ska se på en integrationsklausul i förhållande till om den ska bedömas i förhållande till 36 § AvtL och inom standardavtalsrätten kan man säga att en integrationsklausul kan utgöra en sådan klausul som kan anses vara betungande och oskälig. Det här blir mer påtagligt i situationer där avtalet är mellan parter som inte är jämlika.

Så för att summera så bedöms integrationsklausulens tillämplighet i en vanlig svensk domstol vara så att den i viss mån inte påverkar rätten i den utsträckning som dess lydelse vill indikera. Klausulen får betydelse som en indikation av partsviljan och tillsammans med andra omständigheter så som konkludent handlande kan det innebära att rätten bedömer att ett visst bevisstema är bevisat.

Min analys

Om parterna vill uppnå en annan mer substantiell påverkan av klausulen finns det, så vitt jag kan se, en möjlighet att göra det genom ett avtal om ett skiljeförfarande mellan parterna. Så som angivits så används främst integrationsklausuler i kommersiella avtal och då framförallt inom transaktionsrätten. Dispositionsprincipen inom skiljerätten är mer omfattande än inom en statlig domstol, det här innebär att parterna inte är lika begränsade av den processuella ogiltighetsprincipen. Parternas processuella avtal har således en större betydelse och möjligheten att reglera bevisningen genom att införa en integrationsklausul i skiljeavtalet borde således få den effekt parterna önskar. Givetvis är det så att ett skiljeförfarande är mer kostsamt än en vanlig civilprocess vid statlig domstol men som konstaterats ovan så tillämpas klausulen främst i kommersiella avtal där det finns bättre ekonomiska förutsättningar än mellan två vanliga fysiska personer. Tillämpning av skiljeförfarande inom företagstransaktioner är oftast ändå att föredra för parterna p.g.a. ett skiljeförfarande inte omfattas av offentlighetsprincipen. Detta kan dock möjligtvis ses som ett hinder av utländska företag som vill etablera sig på den svenska marknaden, men att hantera juridiska skillnader i nationella lagstiftningar bör inte vara oförutsett hinder för företag med multinationella aspirationer.

Enligt min mening är det så här tillämpningen bör se ut. Att svenska domstolar skulle börja tillämpa integrationsklausulen på ett sådant sätt som görs i de amerikanska domstolarna känns väldigt främmande. Dels beror detta på den vikt som principen om den fria bevisprövningen tillskrivs i den

svenska rätten och dels beroende på klausulens något betungande karaktär. Det svenska rättssystemet är fyllt av exempel på hur det finns en vilja bland våra lagstiftare att skydda svagare parter i olika avtalsförhållande t.ex. konsumentköplagen och 36 § AvtL. Att införa en integrationsklausul i ett avtal innebär att motparten ska kunna anses förstå innebörden av klausulen för att den inte ska dömas ut som oskälig. För en person utan tidigare juridiskt kunnande så antar jag att effekten av en integrationsklausul är minst sagt svårförstådd.

Fortsatt forskning

Vad det gäller fortsatt forskning så skulle jag vilja se en djupare komparativ studie där det görs en jämförelse med t.ex. andra nordiska länder och även se djupare på t.ex. fransk rätt som liksom vi tillämpar ”civil law” istället för ”common law”. Som tidigare omnämnt finns det ett flertal andra ”boilerplate”-klausuler som jag skulle vilja se en liknande studie av hur de andra typerna av ”boilerplate”-klausuler integrerats i svensk rätt och hur de tillämpas i vårt rättssystem.

6. Käll- och litteraturförteckning

6.1 Källor

Tryckta källor

Rättsfall

NJA 1949 s.724

NJA 1996 C 74

NJA 2002 s.358

NJA 2004 s.499

AD 2007 nr 86

NJA 2011 s.67

Litteratur

Adlercreutz, Axel: ”Festskrift till Jan Ramberg, Skriftlig avtalsform och integrationsklausuler”. Första upplagan, Stockholm, 1997.

Adlercreutz, Axel, Gorton, Lars: ”Avtalsrätt II”. Sjätte upplagan, Lund, 2010.

Adlercreutz, Axel, Gorton, Lars: ”Avtalsrätt I”, trettonde upplagan, Lund, 2011.

Bernitz, Ulf: ”Standardavtalsrätt”. Åttonde upplagan, Stockholm, 2013.

Cristou, Richard: ”Drafting Commercial Agreements”. Femte upplagan, London, 2013.

Heuman, Lars: ”Skiljemannarätt”. Första upplagan, Stockholm, 1999.

Lehrberg, Bert: ”Avtalstolkning”. Sjätte upplagan, Uppsala, 2014.

Maunsbach, Lotta: ”Avtal om rätten till dosmtolsprövning, Processuella överenskommelser i svensk rätt”. Första upplagan, Stockholm, 2015.

Sandgren, Claes: ”Rättsvetenskap för uppsatsförfattare, ämne, material, metod och argumentation”. Tredje upplagan, Stockholm, 2015.

Westerberg, Peter: ”Civilrättsskipning”. Andra upplagan, Stockholm, 2013.

Elektroniska källor

Ahlstrand, Thomas: "Till frågan om fri bevisprövning och bevisförbud", SvJT, 2002.

<http://svjt.se/svjt/2002/546>

Edlung, Lars: "Boilerplate på svenska", SvJT, 2001.

<http://svjt.se/svjt/2001/172>

Heuman, Lars: "Kan parterna träffa avtal om hur civilrättsliga och processuella regler ska tillämpas?", Juridisk Tidsskrift, 2012.

Se PDF

<http://www.jt.se>

Leidhammar, Börje: "Bevisvärdering", Svensk skattetidning, 1992.

<http://zeteo.wolterskluwer.se.ludwig.lub.lu.se/docview?state=79452>

Nordell, Per, Jonas: "Avtalsfrihet och prisinformation", SvJT, 1995.

<http://svjt.se/svjt/1995/132>

Nordh, Robert: "Det mest betydelsefulla verktyget vid bevisvärdering är trots allt domarens intuition", Dagens juridik, 2013.

<http://www.dagensjuridik.se/2013/09/det-mest-betydelsefulla-verktyget-vid-bevisvardering>

Ramberg, Christina: "UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts, anteckningar från 20-årsjubileet i Rom 9–10 maj 2014", SvJT, 2014.

http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:F_hboKwYUaQJ:www.christinaramberg.se/Download/05363d76-ec33-4bbf-928c-cbb181802e95+&cd=1&hl=sv&ct=clnk&gl=se&client=safari

Rosengren, Jonas: "Engelsk avtalstolkning i ett svenskt perspektiv", SvJT, 2010.

http://gul.gu.se/public/pp/public_noticeboard_attachment_fetch?messageId=623025&fileId=17104288.

Sjöman, Erik: "Ett rättsfall om integrationsklausuler", SvJT, 2008.

<http://svjt.se/svjt/2008/574>

Sjöman, Erik: "Integrationsklausuler och dispositiv rätt", Juridisk tidsskrift, 2003. S.935, Se PDF-fil.

<http://www.jt.se>

Zeidner, Ulf: ”Något om bevisföring vid tillämpning vid sam- och motverkansformeln”, SvJT, 1992.

<http://zeteo.wolterskluwer.se.ludwig.lub.lu.se/docview?state=44025>

Zeteos lagkommentar till 35:1 § RB

<http://zeteo.wolterskluwer.se.ludwig.lub.lu.se/docview?state=35418>

Zeteos lagkommentar till 36 § Avtalslagen

<http://zeteo.wolterskluwer.se.ludwig.lub.lu.se/docview?state=38056>

Samtliga hemsidor senast öppnade 6/1-2016

